

Kell-e az információtudomány a Könyvtárosok kézikönyvébe?

A Könyvtárosok kézikönyve megjelenése óta számos recenzió jelent meg a könyvről, és nem kevesebb vitát váltott ki a mű. E sorok írója már a Tudományos és Műszaki Tájékoztató című lap számára írt egy ismertetést a könyvről, ezért most nem erényeit és hibáit kívánná ecsetelni, csupán csak néhány szót szeretne a könyvtáros szakma egészét érintő (és remélhetően érdeklő) vitához hozzátenni.

Kulesmondát az, amelyet a Könyvtárosok kézikönyvének 9. oldalán olvashatunk: „A könyvtári tevékenység súlypontja a dokumentumok helyett egyre inkább az ismeretekre, a tudásra, a szellemi alkotásokra helyeződött át, s már nem az ismeretek hordozóit, hanem magukat az ismereteket kellett bizonyos átalakítás révén rendszerezve áttekinteni, hozzáférhetőségüket biztosítani. A könyvtártudomány egy-két fokozaton keresztül információtudománnyá fejlődött.” Ez a mondat ugyanis, főleg ha a címmel szembesítjük, sokakat vitára ingerel.

Pedig azt bizonyosan elmondhatjuk, hogy korunk elvárásainak megfelel, hiszen a tudásmenedzsment korszakát éljük, legfeljebb még nem tudhatjuk, mi marad belőle reklámfogás, üres szöveg vagy címke, és mi bizonyul valóban újnak, innovatívnak, továbbá mi lesz belőle időtálló.

Látnunk kell azt is, hogy a terminológiai (vagy terminológiai köntösbe bújtatott) viták sem újak szakterületünkön. (Erről szó van a Kézikönyvben is.) Elég, ha megnézzük, hogyan foglalja össze Schrader (1984) a terminológia változásait. (A táblázatban szereplő évek természetesen az adott évtizedet jelölik.)

1900–1930	bibliográfia
1920–1950	dokumentáció
1940–1950	tudományos információ
1950–1960	információ-visszakeresés
1960–	információtudomány
1970–	informatika
1970–	bibliometria

Nem mellékes az sem, hogy egyet kell értenünk Wersiggel (1991), aki megállapítja, hogy az információtudomány olyan posztmodern tudomány, amely „a klasszikus tudománnyal szemben nem a világ működésének teljességét kívánja megérteni, hanem olyan stratégiákat kell kidolgoznia, amelyek segítségével a klasszikus tudományok és a technológia által felvetett problémákra talál megoldást.” A megismerésre, megértésre való törekvése kívül ugyanis létezik egy teljesen másfajta megközelíté-

se is a világ problémáinak, amelyet (tág értelemben vett) mérnöki megközelítésnek nevezhetünk. Ennél a megközelítésnél „valamilyen megvalósítandó cél (lehetőleg ilyen-olyan szempontból optimális) megvalósítása, valamilyen objektumnak a létrehozása, valamilyen folyamat működtetése vagy megváltoztatása a fontos. A cél megvalósítása közben természetesen a tudomány által begyűjtött ismeretek felhasználhatóak és felhasználandóak.” (Csermely és társai 1999, 37.)

Az információtudomány olyan terület, „amelynek művelésébe már a kezdetektől bekapcsolódtak különböző szakterületek képviselői és akik ide hozták át a saját szakterületükön kifejlesztett elméleteket és módszereket. Nem áll rendelkezésre elfogadott elmélet, mert a mérnöki megközelítés nem követelte meg azt. Ugyanakkor feltétlenül szükség van elméletre, legalább azon a szinten, hogy madártávlatból tekinthessünk le szakterületünkre. (Wersig 1991)

Lehet, hogy az előbbi, a mérnöki megközelítésre vonatkozó megállapítás olyanira igaz, hogy az azonos módon való gondolkodás szakterületünkön (is) igen nehezen elérhető ideállá válik, pedig egy jól megalapozott elmélet igényelné azt. Illusztratív példaként két nemzetközi hírfű szakember egy-egy elméleti gondolata szolgálhat. Borko (1968) megállapítja, hogy a könyvtárosság és a dokumentáció az információtudomány alkalmazott aspektusai. A könyvtáros és a dokumentátor által használt technikáknak és procedúráknak az információtudomány elméleti eredményein kell alapulniuk, ami megfordítva is érvényes, azaz az elméleti kutatóknak tanulmányozniuk kell a gyakorlati szakembereknek az idő által tesztelt technikáit.

Ezzel szemben Saracevic (1991) szerint a könyvtárosság és az információtudomány két külön terület, amely szoros interdiszciplináris kapcsolatban áll egymással. Nem egy és ugyanaz a terület, és nem is speciális esete egyik a másiknak.

Az Institute of Information Scientists (2000) felsorolja azokat az ismereteket és készségeket, amelyekkel egy „információtudós” rendelkeznie kell, és amelyeknek az információtudományi kurzusok gerincét alkotniuk kell.

Megállapítják, hogy az információtudomány az információ létrehozásának, megszerzésének, értékelésének, szervezésének, tárolásának, továbbításának visszakeresésének és terjesztésének elveivel és gyakorlatával foglalkozik. Az információtudomány vizsgálódási körébe többek között tartoznak olyan kérdések, mint az információ jellemzői, szolgáltatói és használói, forrásai, az információ tárolása és visszakeresése, elemzése és az információtudomány elmélete.

Az információtudomány mellett (vele egyenrangúan) szerepet kap az információmenedzsment, amely alatt az egyes szervezetek összes információforrásának kezelését értik, és amelybe beletartozik a tervezés, a kommunikációelmélet és annak alkalmazása az információs rendszerekre, a döntéshozatalt szolgáló információk kezelése, a humán erőforrások menedzsmentje, a pénzügyi menedzsment, a marketing, valamint az információval kapcsolatos politikai, etikai, szociális és jogi tényezők.

Ugyancsak egyenrangú területeként kezelik az információs technológiát annak minden ágával egyetemben.

A kiegészítő készségek között a következők szerepelnek: kutatási procedúrák, nyelvészet, idegen nyelvek.

Nos, ki-ki döntse el, erről szól-e (fog majd a jövőben szólni) a Könyvtárosok kézikönyve! Kell-e az információtudomány a Könyvtárosok kézikönyvébe?

A fentiekhez is kapcsolódóan kiemelésre kívánkozik még egy gondolat a Kézikönyvből: „A tudás, az ismeret a könyvtárak számára is szöveg formájában áll rendelkezésre. A szöveg tág jelentésű szakszó a szövegtudomány szerint, mindent magában foglal, amivel az emberek kommunikálnak. A szöveg egyben elemzés tárgya, belőle nyerhető az intellektuális eszközök egy része, amelyek az információtudományi, könyvtári technológiában kapnak szerepet. Am a szöveg nemcsak az elemzés tárgya, hanem a munka tárgya is, hiszen tömöríthető, átalakítható, akár tárolható teljes terjedelmében. Rendszerint a szolgáltatások végső célja is szöveg.”(10.)

Jól tudjuk, hogy a számítógépes hálózatok elterjedésével egyre több teljes szöveg érhető el, tehát aligha kétséges, hogy jó időben próbálják meg a kézikönyv szerkesztői és szerzői felhívni figyelmünket arra, hogy a dokumentumokban való gondolkodás nem az egyedüli üdvözítő út.

IRODALOM

- Borko, H.: Information science: What is it? *American Documentation*, (January, 1968), 3–5.
- Csermely Péter–Gergely Pál–Koltay Tibor–Tóth János: *Kutatás és közlés a természettudományokban*. Budapest: Osiris, 1999.
- Az Institute of Information Scientists: *Criteria for information science*. <http://www.iis.org.uk/membership/Criteria.html>
- Saracevic, T.: *Information Science: Origin, Evolution and Relations*. Paper presented at the International Conference on Conceptions of Library and Information Science: Historical, Empirical and Theoretical Perspectives. August 26–28, 1991. University of Tampere.
- Schrader, A.: *In search of a name: Information science and its conceptual antecedents*, *Library and Information Science Research*, Vol. 6, No. 3 (July–September, 1984), pp. 227–271.
- Wersig, G.: *Information science and theory: a weaver bird's perspective*. Paper presented at the International Conference on Conceptions of Library and Information Science: Historical, Empirical and Theoretical Perspectives. August 26–28, 1991. University of Tampere.

Koltay Tibor